

Uuringu "Riikliku õppekava läbivate teemade rakendamise strateegiad koolis" kokkuvõte

Kokkuvõttes esitatakse uuringu olulisemad tulemused uurimisküsimuste kaupa ning soovitused riigi ja kooli tasandil läbivate teemade alase tegevuse parandamiseks.

1. Läbivate teemade käsitlemise metoodika

1.1 Milliseid õpetamisstrateegiaid kasutavad õpetajad erinevate läbivate teemade käsitlemisel?¹

- Levinumateks läbivate teemade õpetamise viisideks on illustreerivate näidete toomine ainetunnis ja läbivate teemade õpetamine koos aine põhiteemaga. Harvem pühendatakse läbivale teemale kogu ainetund.
- Läbiva teema spetsialisti kutsumine ainetundi ja läbivat teemat tutvustava õppekäigu või ekskursiooni korraldamine on leidnud rakendamist poolte uuringus osalenud õpetaja hulgas.
- Erinevate läbivate teemade puhul õpetamisstrateegiate valikus erinevusi ei ilmnenud.

1.2 Milliseid õpetamismeetodeid peavad õpetajad tõhusaks eri läbivate teemade puhul?²

- Õpetajate arvates on läbivate teemade *Keskkond ja säästev areng* ning *Tööalane karjäär ja selle kujundamine* õpetamisel tõhusaimateks õpetamismeetodideks arutelu, praktiline tegevus, õppefilmi vaatamine ning ekskursioon või õppekäik.
- Läbiva teema *Infotehnoloogia* õpetamisel on õpetajate hinnangul tõhusamateks õpetamismeetodideks praktiline tegevus, iseseisev töö tunnis ja esitluse koostamine.
- Läbiva teema *Meediaõpetus* õpetamisel peavad õpetajad tõhusaimateks arutelu, praktilist tegevust ja paaris- või rühmatööd.
- Läbiva teema *Turvalisus* temaatika käsitlemisel on õpetajate arvates tõhusamateks võimalusteks arutelu, õppefilmide vaatamine ning praktiline tegevus.
- Õpetajate jaoks on kõige vähem tõhusaks läbiva teema õpetamise meetodiks loeng (va *Turvalisus*).
- Kuigi õpetajad peavad ekskursioone ja õppekäike läbivate teemade õpetamisel tõhusaks, kasutavad seda viisi vaid pooled uuringus osalenud õpetajatest.

¹ Vt aruandes ptk 4.1.1.1

² Vt aruandes ptk 4.1.1.1

1.3 Milliseid tõendeid võib leida selle kohta, et õpetajad on kujundanud läbivate teemade käsitlemise eesmärgipäraseks õppeprotsessiks, mis hõlmab olulisi õppetegevuse komponente?³ Kuidas see kajastub nende planeerimis-⁴ ja õpetamistegevuses?⁵ Milliseid erinevusi võib täheldada erinevate läbivate teemade puhul?⁶

- Läbivate teemade alaseid eesmärke püstitavad veerand uuringus osalenud õpetajatest. Õpetajate toodud näidetes kajastuvad võrdselt kõik läbivad teemad, veidi vähem on nimetatud *Turvalisuse* alaseid õppe-eesmärke.
- Õpilaste läbivate teemade alaste teadmiste, oskuste ja hoiakute kohta koguvad teavet kuni 30% õpetajatest, kellest umbes pooled edastavad kogutud tagasisidet õpilastele.
- Kõige rohkem koguvad õpetajad õpilaste läbivate teemade teadmiste, oskuste ja hoiakute kohta tagasisidet kogu klassiga toimuvates aruteludes või vestlustes.
- Läbiva teema *Keskkonna ja säästva areng* puhul on kasutatavamateks tagasiside kogumise viisideks töölehed ja õpilase tegevuse jälgimine.
- Läbiva teema *Tööalane karjäär ja selle kujundamine* raames kogub enim õpetajaid tagasisidet kogu klassiga toimuvates vestlustes ja aruteludes, teiste õpetajate ning lastevanematega suhteldes ja õpilasega individuaalselt vesteldes.
- Läbiva teema *Infotehnoloogia* kohta saadakse tagasisidet koduseid ülesandeid ja töölehti kasutades, kogu klassiga ja teiste õpetajatega vesteldes ning õpilaste tegevuse jälgimisel.
- Läbiva teema *Meediaõpetus* raames kogub enim õpetajaid tagasisidet kogu klassiga toimuvate vestluste ja arutelude käigus ning koduseid ülesandeid ja töölehti kasutades.
- Läbiva teema *Turvalisus* puhul on kasutatavamateks tagasiside kogumise viisideks arutelu kogu klassiga ja õpilase tegevuse jälgimine.
- Õpilaste läbivate teemade alaste teadmiste, oskuste ja hoiakute kohta tagasiside kogumisel domineerivad kogu klassi haaravad vestlused ning kogutud teave edastamisel eelistatakse suulisi hinnanguid kirjalikele.

Meediaõpetuse elementi sisaldavate ainetundide vaatlustest selgus, et:

- õpetajad on küll meedia suhtes kriitiliselt meelestatud ning väljendavad seda ka verbaalselt, kuid kriitilist meediatarbimist arendavaid õppemeetodeid rakendati vaadeldud tundides vähe.
- olemasolev valim lubab väita, et õpetajate teadmised meedia kohta ei ole piisavad, võimaldamaks neil tõhusalt panustada õpilaste meediapädevuse arendamisse. Eriti suurtes raskustes on vaadeldud õpetajad uue meedia ning õpilaste meediakasutuspraktikate mõistmisega.
- vaadeldud tundides esines probleeme kasutatava meediamaterjali viitamise ning

³ Vt aruandes ptk 4.1.1.1

⁴ Vt aruandes ptk 4.1.1

⁵ Vt aruandes ptk 4.3

⁶ Vt aruandes ptk 4.1.1

artiklite avaldamiskonteksti mõistmisega.

- meediamaterjali kasutamisel on õpetajad metoodiliselt mõnevõrra ebakindlamad kui ainealast materjali kasutades.

1.4 Kuidas toimub läbivate teemade alane klassi- ja kooliväline töökorraldus koolis?⁷

- Läbivate teemade raames teevad klassijuhatajad koostööd aineõpetajate ja teiste klassijuhatajadega ning vähem infojuhi ja huvijuhiga.
- Pooli uuringus osalenud klassijuhatajatest pole läbivate teemadel käsitlemisel nõustatud ega juhendatud ning nad ei soovi seda ka edaspidi.
- Enam teevad klassijuhatajad koolisiseselt koostööd läbivate teemade *Keskkond ja säästev areng*, *Turvalisus* ning *Tööalane karjäär ja selle kujundamine* raames, vähem on koostöövõimalust või -vajadust olnud *Infotehnoloogia* ja *Meediaõpetuse* teemasid puudutavates tegevustes.
- Enam teevad klassijuhatajad kooliväliselt koostööd läbivate teemade *Keskkond ja säästev areng*, *Turvalisus* ning *Tööalane karjäär ja selle kujundamine* raames. Kooliväline koostöö *Infotehnoloogia* ja *Meedia* teemade käsitlemisel puudub täiesti või on väga vähene.
- Klassijuhatajaid on läbivate teemade käsitlemisel enam nõustatud *Turvalisuse* ja *Infotehnoloogia* teemade puhul.

1.5 Milliseid tõendeid võib leida selle kohta, et õpetajate teadmised ja hoiakud avaldavad mõju läbivate teemade rakendamisele?⁸

- Õpetajate tulemused vastavas läbiva teema teadmiste testis ei ole seotud selle teema käsitlemissagedusega. Ainukeseks erandiks on *Infotehnoloogia*, mille puhul teadmiste testis kõrgemaid punktiskoori kogunud õpetajad kinnitasid ka teema sagedasemat käsitlemist. Selline tulemus on aga seotud asjaoluga, et *Infotehnoloogia* testis said kõrgemaid tulemusi reaalinete õpetajad, kellest viis olid arvutiõpetajad.
- Lisaks sellele, et teadmiste testides paremaid tulemusi saanud õpetajad ei käsitle vastavaid teemasid sagedamini, ei jaga nad ka arvamust, et nende õppeaines tuleks läbivaid teemasid rohkem käsitleda ega arva, et läbivate teemade õpetamisega tuleks koolides põhjalikumalt tegeleda.
- Sellegipoolest on läbivate teemade teadmiste testis paremaid tulemusi saanud õpetajad kas,
 - a) 'potentsiaalselt' motiveeritumad ehk sobilike tingimuste korral valmis läbivaid teemasid senisest põhjalikumalt käsitlema (*Infotehnoloogia*, *Turvalisus*) või
 - b) motiveerib neid läbivate teemadega tegelema huvi vastava teema vastu (*Keskkond ja säästev areng*, *Meediaõpetus*, *Infotehnoloogia* ning *Turvalisuse* alateema *Ohutus*).

⁷ Vt aruandes ptk 3.2.3

⁸ Vt aruandes ptk 4.1.2.2

- Õpetajate teadmiste tõstmine läbivate teemade vallas võiks olla võti teemade põhjalikumaks käsitlemiseks. Õpetajate teadmiste paranedes vastavas teemas, tõuseb tema huvi teema vastu, mis on omakorda motivaatoriks läbivate teemade käsitlemisel.
- Kriitilist pilku väärivad koolitustel osalenud õpetajate tulemused *Karjääri* ning *Meediaõpetuse* teadmiste testis ja hoiakute küsimustes. Nimelt olid nende õpetajate tulemused vastavate teemade teadmiste testis ja hoiakute küsimustes kas samaväärsed kogu valimi keskmisega või kohati isegi madalamad.
- Siinkohal tekib küsimus sellest, kust õpetajad oma teadmisi ja hoiakuid ammutanud on, st. milliseid koolitusi õpetajad ankeeti täites silmas pidasid – milliseid teadmisi seal õpetatakse ja milliseid hoiakuid need endas kannavad.
- Projektides osalemisel on seevastu positiivne mõju nii teadmiste testi kui hoiakute küsimuste tulemustele – projektides osalenud õpetajate tulemused olid keskmisest tulemusest mõnevõrra paremad.
- *Töölane karjäär ja selle kujundamine* ning *Meediaõpetus* on viiest läbivast teemast kõige 'halvemas' seisus – õpetajad ei oma valdkondades piisavalt teadmisi, neid teemasid lastele õpetades tuntakse end ebakindlalt ning võrreldes teiste teemadega soovitakse end neis teemades kõige vähem koolitada.
- Uuenduslikke õpetamisvahendeid ja tööviise pooldavad õpetajad (N=24) ei käsitle läbivaid teemasid sagedamini ega ole soosivamalt meelestatud teemade olulisuse ja vajalikkuse suhtes.
- Uuendusmeelsed õpetajad ei püstita läbivate teemade õpetamisel teistest enam eesmärgi ning käsitlevad teemasid oma ainetunnis teistest õpetajatest pigem harvemini.
- Uuendusmeelsed õpetajad kannavad teistest õpetajatest enam konstruktivistlikule õpikäsitlemisele omast mõttelaadi ning jagavad teistest enam Riikliku Õppekava poolt soovitud hoiakuid.
- Kuid uuendusmeelsete õpetajate teadmiste testi tulemused osutusid nii mõneski teemas (st. *Keskkond*, *Infotehnoloogia* ja *Karjäär*) teiste õpetajate tulemustest madalamateks.
- Kõikide teemade käsitlemissagedus on omavahel positiivses seoses. Teistest tugevamini on omavahel seotud õpetajate *Infotehnoloogia* ja *Meedia* ning *Keskkonna ja jätkusuutliku arengu* ja *Turvalisuse* käsitlemissagedus. *Karjääri* teema käsitlemissagedus oli ühtlaselt seotud kõikide teemadega, kuid kõige tugevamini *Meediaõpetusega*.
- Positiivne suhtumine läbivatesse teemadesse mängib rolli vaid *Infotehnoloogia* ja *Meedia* teema käsitlemisel. Mida enam näitasid õpetajad oma vastustes üles motiveeritust sobilike tingimuste korral teemasid senisest põhjalikumalt käsitleda või seda, et neid motiveerib huvi vastava teema vastu, seda sagedamini nad vastavaid teemasid käsitlevad.

2. Läbivate teemade rakendamisel koolide jaoks olulised tingimused

2.1 Millised on need asjaolud, mida erinevates tingimustes tegutsevad koolid (maa, linn) oma senise kogemuse põhjal peavad läbivate teemade rakendamist takistavateks ja toetavateks?⁹ Milliseid neist asjaoludest peavad koolid endiselt aktuaalseteks?¹⁰

- Vähesed õpetajad (n=14) märkisid, et neil on mõne puuduva ressursi tõttu läbiva teema käsitlemine soovitud viisil ära jäänud.
- Õpetajate arvates on ka edasises läbivate teemade alases töös vajaka samadest ressurssidest, mis seni on õppetööd takistanud – õppe- ja tehniliste vahendite puudus, õpetajate kesised teadmised ja oskused ning piiratud võimalused kutsuda kooli läbivate teemade alane koostööpartner.
- Maa- ja linnakoolide õpetajate arvamustes läbivate teemade käsitlemiseks vajalike ressursside puudumises erinevust ei ilmnenu.
- Õpetajate jaoks on teadvustatud läbivate teemade rakendamist takistavateks asjaoludeks a) raha-, aja- ja õppevahendite puudus, b) kooli ja perekonna väärtuste erinevus, c) riigipoolne puudulik tugi (juhend- ja õppematerjalide ning koolituste puudumine, õppekavade liiga tihe vahetumine, seaduses sätestatud aruandekohustus, klassijuhataja töö alarahastamine).
- Õpetajate poolt teadvustamata ehk varjatud läbivate teemade rakendamist takistavateks asjaoludeks on a) läbivate teemade õppe samastamine ENSV aegse kasvatustööga, b) läbivate teemade segane roll õppetegevuses, c) läbivate teemade keeruline ja võõrapärane sõnastus Riiklikus Õppekavas, d) läbivate teemade käsitlemise (mitte)võimalikkus erinevates ainevaldkondades, e) ajaressursi jagamine riigieksamiainetes ja läbivate teemade õpetamise vahel, f) puudulik infovahetus koolis.
- Läbivate teemade rakendamist toetavateks asjaoludeks on a) õpetajate soov ennast koolitada, b) harjumus planeerida üritusi võimalikult väikese eelarvega, c) kolleegide tugi ja tunnustus, d) õpetajate huvi läbivate teemadega kaetud teemavaldkondade vastu, e) õpilaste suhtumise paranemine õppetöösse tingituna läbivate teemade sissetoomisest ainetundi, f) uute tööviiside ja –meetodite rakendamise võimalus, g) koostöö kooliväliste ja –siseste ekspertide ja spetsialistidega.

⁹ Vt aruandes ptk 4.1.1.2 ja LISA 5

¹⁰ Vt aruandes ptk 4.1.1.2

3. Juhtimine läbivate teemade elluviimisel

3.1 Kuidas on korraldatud läbivate teemade rakendamise juhtimine?¹¹

- Juhtimise tasandil läbivate teemade alane tegevus ei erine ainealase õppe organiseerimise ja korraldamise viisidest. Õpetajate sõnul on läbiva teemade alase tegevuse koordineerivateks üksusteks koolis ainekomisjonid.
- Läbivate teemade koordineerimine on korraldatud vabatahtlikkuse põhimõttel. Vastavas teemas kompetentsed kolleegid leitakse õpetajate poolt ise üles ning vajadusel pöördutakse nende poole abi saamiseks.
- Kuna läbivate teemade elluviimine toimub õpetajate omavahelises koostöös, on õpetajate väitel läbivate teemade eduka elluviimise eelduseks hea kolleegidevaheline läbisaamine.
- Seevastu ankeetküsitluse tulemuste analüüs näitas, et õpetajatevaheline koostöö ega projektides osalemine ei ole indikaatoriks läbivate teemade käsitlemise sagedusele.

3.2 Millisel viisil toimub organisatsioonis tegevuse planeerimine, koordineerimine, teadmiste ja kogemuste säilitamine ning vahendamine?¹²

- Veerand küsitlusele vastanud õpetajatest märkis, et nende koolis on olemas eraldi tööplaan või -kava läbivate teemadega tegelemiseks. Samas ei osanud öelda u. 40% küsitlusele vastanud õpetajatest, kas nende koolis on läbivate teemade tööplaan või – kava olemas või mitte. Õpetajate teadmised läbivate teemade alaste dokumentide olemasolust varieerusid ühe kooli piires – vastusena märgiti kõik kolme vastusevarianti: "On", "Ei ole", "Ei oska öelda".
- Riiklikust ja kooli õppekavast saavad läbivate teemade alase töö planeerimiseks informatsiooni umbes pooled õpetajatest.
- Teiste õpetajate töökavasid ja ainekavasid oma läbivate teemade alase töö planeerimiseks on kasutanud alla 20% õpetajatest.
- Valimisse kuulunud koolide ainekavades olid läbivad teemad kajastatud koolisiselt väga erineva põhjalikkuse astmega, mis viitab sellele, et koolis kas pole nõuded läbivate teemade kajastamisele ainekavades kokku lepitud, õpetajad ei ole neist teadlikud või ei järgi neid.
- Kui kooli ainekavades on kasutatud läbivate teemade esitamiseks Riikliku Õppekavaga erinevat viisi, siis on ainekavas läbiv teema a) tähistatud erinevate värvidega (näiteks läbiv teema *Keskkond ja säästev areng* on tähistatud rohelise värviga), b) lisatud märksõna (näiteks *Keskkond ja säästev areng*).
- Pisut enam kui pooled kõigist uuringud osalenud õpetajatest säilitavad oma läbivate teemade alaseid materjale.
- Pisut enam kui veerand uuringus osalenud õpetajatest märkis, et nende koolis on õpetajate läbivate teemade alased õppematerjalid teistele õpetajatele kättesaadavaks

¹¹ Vt aruandes ptk 3.2.2

¹² Vt aruandes ptk 4.1.1.3

tehtud

- Ligikaudu pooled vastanutest ei tea, kas nende koolis on õpetajate läbivate teemade alased õppematerjalid teistele õpetajatele kättesaadavaks tehtud.
- Oma kooli teiste õpetajate materjale kasutavad läbivate teemade õpetamisel vaid veerand vastanutest.
- Üle poolte uuringus osalenud õpetajatest teevad läbivate teemade õpetamisel koostööd kolleegidega.
- Ligikaudu pooled (46%) uuringus osalenud õpetajatest väitsid, et nende koolis on toimunud läbivate teemade alaseid projekte.
- Ligikaudu 40% uuringus osalenud õpetajatest vastasid, et nad ei tea, kas nende koolis on läbivate teemade alaseid projekte toimunud või mitte.

3.3 Kuidas on korraldatud õpetajate motiveerimine?¹³

- Kõige enam on õpetajaid läbivate teemadega tegelemisel motiveerinud huvi konkreetse läbiva teema vastu, uute tööviiside ja -meetodite kasutamise võimalus ning see, et paraneb õpilaste suhtumine õppetöösse.
- Ligikaudu kolmveerand uuringus osalenud õpetajatest märkisid, et kooli juhtkond ei ole neid läbivate teemadega tegelemisel motiveerinud.
- Enam motiveerib õpetajaid läbivate teemadega tegelema kolleegide kui kooli juhtkonna tunnustus.
- Kõige vähem on õpetajad kokku puutunud lastevanemate, omavalituse ja HTM poolse tunnustusega, saanud rahalist toetust läbivate teemade õpetamise eest või esineja kutsumiseks kooli.
- Õpetajaid ei motiveeri läbivate teemadega tegelema asjaolu, et neil on võimalus arendada oma kooli.
- Ligi kolmveerand vastanutest peab läbivate teemade õpetamist meie koolides oluliseks ning leiab, et sellega tuleb põhjalikult tegeleda. Samas arvab veidi alla poole õpetajatest, et tema enda õppeaines tuleks läbivate teemade käsitlemisele senisest rohkem tähelepanu pöörata.
- Läbivate teemade õpetamise eest õpetajaid eraldi ei tasustata.
- Läbivate teemade õpetamine on 'õpetajapoolne vastutulek ühiskonnale', sest lapse kasvatamine täisväärtuslikuks inimeseks on õpetajaametiga kaasaskäiv missioon ja osa õpetaja identiteedist, mitte kohustus.

3.4 Kuidas on korraldatud läbivate teemade käsitlemiseks vajaliku pädevuse kujundamine?¹⁴

- Kõige enam (31%) on õpetajad kogenud nõustamist ja juhendamist läbiva teema *Infotehnoloogia* õpetamiseks.
- Kõige enam sooviksid õpetajad (47%) nõustamist *Meediaõpetus* ning *Töölase karjääri ja selle kujundamise* teemadel.

¹³ Vt aruandes ptk 3.2.5 ja 4.1.1.2

¹⁴ Vt aruandes ptk 3.2.5 ja 4.1.1.3

- Läbiva teema *Turvalisus* raames on umbes 20% õpetajatest teadlikud, et nende koolis on isik, kelle ülesandeks on õpetajate nõustamine.
- Läbiva teema *Meediaõpetus* raames on umbes 10% õpetajatest teadlikud, et nende koolis on isik, kelle ülesandeks on õpetajate nõustamine.
- Läbiva teema *Infotehnoloogia* raames on umbes 45% õpetajatest teadlikud, et nende koolis on isik, kelle ülesandeks on õpetajate nõustamine.
- Läbiva teema *Töölane karjäär ja selle kujundamine* raames on veerand õpetajatest teadlikud, et nende koolis on isik, kelle ülesandeks on õpetajate nõustamine.
- Läbiva teema *Keskkond ja säästev areng* raames on 5% õpetajatest teadlikud, et nende koolis on isik, kelle ülesandeks on õpetajate nõustamine.
- Ligikaudu pooled õpetajatest (erinevate läbivate teemade puhul 39% kuni 52%) väidavad, et ei oska öelda, kas nende koolis on olemas isikud, kelle ülesandeks on kolleegide nõustamine ja juhendamine läbivate teemade valdkonnas.
- Ligikaudu 80% ankeedile vastanud õpetajatest ei ole teadlikud või väidavad nad kindlalt, et nende koolis ei ole isikut, kelle ülesandeks on koordineerida kõikide läbivate teemade alast tegevust.
- Kui õpetajate arvates keegi kõigi läbivate teemade alast tegevust koordineerib, siis on see õppealajuhataja.
- Erinevate läbivate teemade puhul on umbes 60% kuni 80% õpetajate arvates kooli juhtkonna tegevus läbivate teemade koordineerimisel piisav.
- Erinevate läbivate teemade puhul on umbes 70% kuni 90% õpetajate arvates teiste õpetajate tegevuse läbivate teemade õpetamisel piisav.
- *Infotehnoloogia*, *Turvalisus* ja *Keskkond ja säästev areng* on kõige sagedamini käsitletavat teemad nii ainetunnis kui väljaspool tundi ning nendes teemades koolitatakse end kõige rohkem. Ühtlasi soovitakse end nendes teemades veelgi juurde koolitada. Samas on *Turvalisus* ja *Keskkond ja säästev areng* teemad, mille puhul ollakse valmis kõige enam kaasama partnereid väljastpoolt kooli.
- Kõige vähem on õpetajad osalenud *Meediaõpetus* ja *Töölane karjäär ja selle kujundamine* teemalistel koolitustel ja ühtlasi on need teemad, milles soovitakse koolitamist kõige vähem. Samuti kaasatakse nende teemade puhul kõige vähem partnereid väljastpoolt kooli.

3.5 Milliseid partnereid ja kuidas läbivate teemade rakendamisel kaasatakse? Milliseid erinevusi võib nendes küsimustes täheldada läbivate teemade kaupa?¹⁵

- Läbiva teema koordinaatorina käsitletakse mitte ainult spetsiaalset väljaõpet saanud õpetajat nagu näiteks karjäärikoordinaator, vaid ka kontaktisikut, kellel pole kohustust ise koolitust läbi viia, vaid kelle ülesandeks on luua võimalused koolivälise partneri tegevuseks.
- Tüüpiline koostöömudel on järgmine: partner võtab kooliga ühendust ja pakub võimaluse koolituseks või ürituseks. Kool võtab pakkumise vastu ja korraldab vajaliku keskkonna (aeg, koht ja osalejad).

¹⁵ Vt aruandes ptk 3.2.3 ja 4.1.1.3

- Teistest läbivatest teemadest eristuvad partnerite vähesuse poolest *Infotehnoloogia ja Meediaõpetus*, mille puhul rakendatakse rohkem integreerimist ainetundi.
- Ülejäänud teemade (st *Turvalisus*; *Keskkond ja säästev areng*; *Töölane karjäär ja selle kujundamine*) käsitlemisel on koolidel kujunenud välja pikaajalised koostööpartnerid.
- Kooliväliseid partnereid kaasatakse eelkõige *Turvalisuse* ja *Keskkonna ja säästva arengu* teema õpetamisel. *Töölane karjäär ja selle kujundamine* raames eelistatakse koolisiseseid spetsialiste ja nende puudumisel tehakse koostööd koolist väljapoole.
- Mainitumateks koolivälisteks partneriteks on *Turvalisuse* teema puhul kohalikud töötajad Politseist, Päästeametis ja Maanteeametist, samas kui alateemat *Tervis* käsitletakse terviseõpetuse- või klassijuhataja tunnis, kaasates selleks ka koolisiseseid spetsialiste (n kooliarst või -õde).
- *Keskkonna ja säästva arengu* raames on peamiseks partneriks RMK ja loodusmajad.
- *Töölane karjäär ja selle kujundamine* saab peamiselt kaetud koolisiseste jõududega. Kui koolis selle teemavaldkonna õpet ülekooliliselt ei korraldata, on tööalase karjääri teemalise teavitustöö läbiviimine klassijuhataja ülesandeks, kes tavaliselt leiab selleks spetsialisti väljastpoolt kooli.

3.6 Milliseid tõendeid võib leida selle kohta, et kooli tasandil juhtimistegevus mõjutab õpetajate tegevust läbivate teemade rakendamisel?¹⁶

Õpetajate nõustamisel kooli juhtkonna poolt on läbivate teemade käsitlemisele peaaegu olematu mõju:

- Üldjoontes võib öelda, et juhtkonnapoolne panus õpetajate nõustamisse, koolitamisse ja motiveerimisse ei tingi läbivate teemade sagedasemat käsitlemist ega soosivat suhtumist läbivatesse teemadesse:
- Läbivate teemade õpetamisel seab eesmärged vaid veerand (24%) vastanutest. Seevastu on juhendamist mitte-saanute seas õppetöös läbivate teemadega eesmärkide seadja osakaal pisut kõrgem. Omakorda võib öelda, et juhendamisest mitte-huvitatud õpetajad käsitlevad läbivaid teemasid harvemini kui need, kes juhendamist sooviksid.
- Kuigi korrelatsioonanalüüsi tulemused ei kinnitanud juhendamise ja käsitlemissageduse vahelist seost, selgus, et õpetajaid, kes vastasid, et nad läbivaid teemasid oma aines üldse ei käsitle, pole ka läbivate teemade osas juhendatud või nõustatud.
- Juhendamine ega koolitustele suunamine juhtkonna poolt ei tõsta õpetajates motivatsiooni sobivate tingimuste korral läbivaid teemasid senisest enam käsitleda. Ka juhtkonnapoolne tegevus õpetajate motiveerimisel ei 'mõjuta' käsitlemissagedust, kuid on siiski nõrgalt seotud õpetajate 'potentsiaalse' motiveeritusega ehk huviga läbivaid teemasid sobivate tingimuste korral edaspidi põhjalikumalt käsitleda.
- Koolitustel käimine juhtkonna ettepanekul ei avalda mõju ühelegi õpetaja tegevust (st. käsitlemissagedus), sihipärast planeerimist (st. eesmärkide seadmine)

¹⁶ Vt aruandes ptk 4.1.2.1

või hoiakut ('potentsiaalne' motiveeritus) väljendavale asjaolule. Samas on enda initsiatiivil koolitusel käinute arv ja osakaal on suurem kooli eestvedamisel koolitusel käinute omast.

- Vajalike tingimuste puudumise tõttu on mõni läbivate teemade alane tegevus ära jäänud vaid üksikutel õpetajatel, kuid ka nende jaoks ei ole ressursside puudumine otseseks takistuseks läbivate teemade käsitlemisel, mis tingiks laiemalt läbivate teemade käsitlemisest loobumist.

4. Soovitused

4.1 Soovitused kooli tasandi läbivate teemade rakendajatele

- Koolis tuleks läbivate teemade õppe teadlikku planeerimist ja korraldamist alustada kollektiivi suurst ning õpetajate harjumusi ja võimalusi arvestava aineülese õppe rakendamist toetava organisatsioonisisese kommunikatsioonimudeli välja arendamisest.
- Kui koolis pole ametlikult läbivate teemade koordinaatoreid kokku lepitud, siis kasutatakse selleks mitteametlikke koostööviise ja -vorme. Läbivate teemade juhendamine ja nõustamine toimib "alt-üles". Tsentraalselt nõrgalt planeeritud läbivate teemade õppe töökorralduse puhul pöörduvad õpetajad läbivate teemade küsimustes abi saamiseks kompetentsete ja koostööaltite kolleegid poole. Kui kooli juhtkond peab oluliseks läbivate teemade õppekorralduse eesmärgipärast planeerimist, siis tuleks rakendada, tunnustada ja motiveerida juba töötavaid mitteametlikke koostööliine, mitte tingimata eeldada, et koolis vastav koostöö üldse puudub.
- Läbivate teemade õppe korraldamisel on oluline talitada vastutustundlikult õpetaja huvi, motivatsiooni ja missioonitundega. Õpetajate jaoks on tähtsal kohal kolleegide ja juhtkonnapoolne tunnustus.
- Läbivate teemade õppe rakendamisel tuleks otsida võimalusi kohalike koostööpartnerite ja kogukonna, sh vilistlaste ja lapsevanemate kaasamiseks.
- Koostööpartnerite kaasamise kõrval tuleks koolides mõelda läbi kuidas iga konkreetse läbiva teemaga kaetud sisuvaldkond kooli kui organisatsiooni ja kogukonna tegevust suunab ning mõjutab. Kui ühiskonna jaoks oluliste ja läbivate teemadega kaetud teemavaldkondade, n kodanikujulgus, säästev areng, ettevõtlikkus, vaimne turvalisus, koostöö jne seisukohti ja tõekspidamisi kooli enese toimimises ei rakendata, ei ole kool tervikuna (sh õpetajate tegevus) õpilastele suunavaks eeskujuks. Läbivate teemade õppetegevusse lülitamise kaudu käsitletakse ühiskonnas aktuaalseid ja „põletavaid“ teemasid, kus lisaks teadmiste õpetamisele on oluline kujundada õpilaste hoiakuid ja suhtumist. Iga konkreetse läbiva teema koostööpartnerid aitavad kujundada õpilaste pädevusi ning kooli ülesandeks on korraldada organisatsiooni mikrokliima, sotsiaalne keskkond ja toimimine selliselt, mis toetaks ja võimaldaks õpilastel koostööpartneritelt õpitud pädevuste rakendamist kooli keskkonnas.
- Kuna aruandekohustus on õpetajate jaoks üheks läbivate teemade käsitlemise juures demotiveerivaks asjaoluks, tuleks kooli dokumentatsioonis läbivate teemade kirjeldamiseks välja töötada ja kokku leppida süsteemne, optimaalse sisukusega ning õpetajate tegevust toetav vorm.
- Õpetajad on seisukohal, et läbivate teemade õpe aitab parandada õpilaste suhtumist õppetöösse ja temasse kui õpetajasse. Lisaks motiveerib õpetajaid läbivate teemade õpetamisega tegelema võimalus rakendada uusi õpetamisemeetodeid ja -vahendeid. Seega on õpetajad valmis õppekava aineüleseid elemente ainetunni tasandil rakendama. Samas motiveerib vaid väheseid õpetajaid võimalus läbivate teemade käsitlemise kaudu arendada oma kooli kui tervikut. Seetõttu peaks kooli juhtkond alustama läbivate teemade õppe eesmärgipärast planeerimist õpetajate suhtumise väljaselgitamisest ning ühiste eesmärkide kokkuleppimisest.

4.2 Soovitused õppekavaarendajatele, koolitajatele jt riigi tasandil läbivate teemade rakendamise korraldajatele

- 2011. aastal rakenduva Põhikooli Riikliku Õppekava (VVm 06.01.2011 nr 1) poolt sätestatud läbivate teemade rakendamisega seoses väljendavad õpetajad peamiselt nelja tüüpi muresid – läbivate teemade ebaselge roll õppetegevuses, läbivate teemade keeruline sõnastus, vajadus tugimaterjalide järele ning ajaressursi jagamine riigieksamiainetes ja läbivate teemade vahel. Seega tuleks õpetajatele esmalt selgitada veelkord läbivate teemade õpetamise vajalikkust, põhjendades nende teemade eesmärki ja rolli õpilase, kooli ja ühiskonna kontekstis. Seejärel tuleks tähelepanu pöörata sellele, et õpetajad saaksid aru läbivate teemade sõnastusest õppekavas, st panustada õppekava arendamise faasis selgele, konkreetsele ja lihtsale sõnastusele. Järgnevalt tuleks panustada läbivate teemade lahtiseletamisele õpetajale suunatud tugimaterjalides.
- Uues riiklikus õppekavas sätestatud läbivate teemade tutvustamisel ja vastavasisulistel koolitustel tuleks juhtida õpetajate tähelepanu sellele, mis on uute teemade juures muutunud ja lisandunud ning mis on jäänud endiseks. Tuleks selgitada, et õpetajate ülesandeks on eelnevatel aastatel tehtud läbivate teemadega seotud töö ülevaatamine ja hindamine ning oma kogemuse arvestamine.
- Õpetajate arvates on läbivate teemade õpetamine osa nende õpetajaks olemise identiteedist. Läbivate teemade õppe kaudu valmistavad nad õpilasi ette eluks. Seetõttu on õpetajate huvi läbivate teemade kui teemavaldkondade vastu oluline aspekt, millele tuleks edasises esma- ja täiendkoolituses enam tähelepanu pöörata. Iga õpetaja on oma õpetatava eriala valinud huvist lähtudes. Seega tuleks ka teiste koolis õpetatavate valdkonda, sh läbivate teemade koolituses, õppematerjalide loomises või regulatsioonide muutmises (n läbivate teemade pädevuste hindamine riigi tasandil), tegutseda selliselt, et õpetajates säiliks motivatsioon nende teemavaldkondadega kesiste ressursside juures tegeleda.
- Nii taseme- kui täiendkoolitus peaks võimaldama õpetajatele põhiteadmised meediasüsteemi, meediauuringute, kriitilise meediakasutuse ja kommunikatsioonieetika kohta. Samuti võib käesoleva uuringu valguses soovitada seminari või õpirühma vormis täiendõpet, mis võimaldaks õpetajatel kombineerida olemasolevad teadmised aktiivõppe metoodikast ning meediast.
- *Keskkond ja säästev areng* teemal koolitustel tuleks õpetajate tähelepanu juhtida Eestis ja globaalsel tasandil murettekitavate keskkonnaprobleemide põhjuste ja tagajärgede mõistmisele ning jätmete sh ohlike jätmete keskkonnasõbralike käitlemisvõimalustele. Õpetajate teadmised vajaksid parandamist ohtlike jätmete keskkonnasõbralikest käitlemisvõimalustest, ökoloogiast ja keskkonnakeemiast.
- *Tööalane karjäär ja selle kujundamine* teemal vajab veelgi kaasaegsete karjääriplaneerimise käsituste ja kasutada olevate tugiteenuste iseloomu teavitamist ning Internetikeskkonna „Rajaleidja“ tutvustamist
- Läbivate teemade rakendamisele aitab kaasa see kui läbivate teemadel on ainekavades oma koht ja läbivate teemade õpitulemused on osaks õppeaine

tulemustest. Sel juhul rakendavad õpetajad neid teemasid koostööpartnerite kõrval ka ise.

- Selgitada ja kooskõlastada läbivate teemade koostööpartneritega nende rolli õppekava (läbivate teemade) rakendajana.